

ISLOM DINI VUJUDGA KELISHI.

Bazarova Irodaxon

*Ilmiy rahbar: Qo`qon universiteti Andijon filiali Tarix va ijtimoiy fanlar kafedrası,
PhD Email: bazarovairoda8379@gmail.com*

Yusupova Gulchiroy

*Qo`qon Universiteti Andijon filiali Tibbiyot fakulteti Davolash ishi yonalishi 24-21-
guruh talabasi Email: yusupovagulchiroy85@gmail.com Tel: +998885152324*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Islom dinining vujudga kelish tarixi, uning paydo bo'lishiga ta'sir etgan ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy omillar tahlil qilinadi. Islom dini VII asrda Arabiston yarimorolida shakllanib, qisqa muddat ichida keng hududlarga tarqalgan jahon dinlaridan biri hisoblanadi. Tadqiqotda Islom dinining asosiy manbalari, uning insoniyat taraqqiyotidagi o'rni hamda diniy-ma'rifiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, dinning jamiyat hayotidagi o'rni va uning axloqiy qadriyatlarini shakllantirishdagi ta'siri ilmiy jihatdan tahlil etiladi.*

Kalit so'zlar: *Islom dini, Arabiston yarimoroli, Muhammad (s.a.v.), Qur'oni Karim, vahiy, din tarixi, ma'naviyat, axloqiy qadriyatlar, musulmonlar, jahon dinlari.*

Annotation: *This article examines the emergence of Islam, as well as the social, political, and spiritual factors that contributed to its formation. Islam emerged in the Arabian Peninsula during the 7th century and rapidly became one of the world's major religions. The study highlights the primary sources of Islam, its role in the development of human civilization, and its religious and educational significance. Furthermore, the article analyzes the influence of Islam on social life and its contribution to the formation of moral and ethical values.*

Keywords: *Islam, Arabian Peninsula, Prophet Muhammad (PBUH), Holy Quran, revelation, history of religion, spirituality, moral values, Muslims, world religions.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается история возникновения ислама, а также социально-политические и духовные факторы, способствовавшие его формированию. Ислам возник в VII веке на Аравийском полуострове и за короткий период стал одной из крупнейших мировых религий. В исследовании освещаются основные источники ислама, его роль в развитии человеческой цивилизации, а также религиозно-просветительское значение. Кроме того, анализируется влияние ислама на общественную жизнь и его вклад в формирование нравственных и духовных ценностей.*

Ключевые слова: *ислам, Аравийский полуостров, пророк Мухаммад (мир ему), Коран, откровение, история религии, духовность, нравственные ценности, мусульмане, мировые религии.*

KIRISH

Islom dini insoniyat tarixida muhim o'rin tutadigan va dunyo sivilizatsiyasi taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatgan jahon dinlaridan biridir. Bugungi kunda Islom

dunyoning turli mintaqalarida milliardlab insonlarning e'tiqodi, ma'naviy qadriyatlari va turmush tarzining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu din nafaqat diniy ta'limot sifatida, balki ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlarga ta'sir ko'rsatgan muhim tarixiy hodisa sifatida ham alohida ahamiyatga ega.

Islom dini milodiy VII asr boshlarida Arabiston yarimorolida vujudga kelgan bo'lib, uning shakllanishi o'sha davrdagi ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy sharoitlar bilan chambarchas bog'liqdir. Islom paydo bo'lishidan avval Arabiston hududida qabila munosabatlari hukm surgan, aholining aksariyati turli butlarga sig'ingan va jamiyatda ijtimoiy tengsizlik, o'zaro nizolar hamda ma'naviy inqiroz holatlari keng tarqalgan edi. Ana shunday murakkab tarixiy vaziyatda Islom dini insonlarni yagona e'tiqod asosida birlashtirish, adolat, tenglik, mehr-oqibat va ezgulik g'oyalari targ'ib qilish orqali jamiyat hayotida tub burilish yasadi.

Islom dinining asoschisi hisoblangan Muhammad (s.a.v.) tomonidan olib borilgan da'vat faoliyati natijasida yangi diniy ta'limot shakllanib, qisqa vaqt ichida Arabiston yarimorolining katta qismiga tarqaldi. Keyinchalik esa Islom dini Osiyo, Afrika va Yevropaning ayrim hududlariga yoyilib, jahon miqyosidagi yirik dinlardan biriga aylandi. Islomning asosiy manbasi bo'lgan Qur'oni Karim va Payg'ambar sunnati insonlarning ma'naviy kamoloti, axloqiy tarbiyasi hamda jamiyat taraqqiyotida muhim ahamiyat kasb etib kelmoqda.

Tarixiy manbalar shuni ko'rsatadiki, Islom dini nafaqat diniy qarashlar tizimini shakllantirdi, balki ilm-fan, madaniyat, ta'lim, huquq va davlat boshqaruvi sohalarining rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Ayniqsa, o'rta asrlarda musulmon olimlari tomonidan matematika, astronomiya, tibbiyot, geografiya va falsafa sohalarida amalga oshirilgan ilmiy izlanishlar jahon ilm-fani taraqqiyotining muhim omillaridan biri bo'ldi. Shu sababli Islom dinining vujudga kelishi va uning tarixiy rivojlanish bosqichlarini o'rganish nafaqat diniy, balki ilmiy va tarixiy jihatdan ham dolzarb masalalardan hisoblanadi.

Mazkur ishning maqsadi Islom dinining vujudga kelish jarayonini, uning paydo bo'lishiga sabab bo'lgan omillarni hamda ilk davrdagi rivojlanish xususiyatlarini ilmiy manbalar asosida tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, Islom dinining jamiyat hayotidagi o'rni, uning ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi ahamiyatini yoritish ham ushbu tadqiqotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Shu orqali Islom dinining tarixiy taraqqiyotdagi o'rni va uning bugungi kundagi ahamiyati haqida kengroq tasavvur hosil qilish mumkin.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda Islom dinining vujudga kelish jarayonini ilmiy jihatdan o'rganish va tahlil qilish maqsadida bir qator umumilmiy hamda maxsus tarixiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tarixiylik, xolislik va tizimlilik tamoyillari tashkil etadi. Ushbu tamoyillar asosida Islom dinining paydo bo'lishiga ta'sir ko'rsatgan ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy omillar kompleks ravishda tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida tarixiy-tahliliy metoddan foydalanilib, Islom dinining vujudga kelishidan avvalgi Arabiston yarimorolining ijtimoiy hayoti, diniy qarashlari va siyosiy holati o'rganildi. Shuningdek, tarixiy manbalarda keltirilgan ma'lumotlar o'zaro qiyoslanib, ularning ilmiy ahamiyati baholandi. Qiyosiy-tarixiy metod yordamida Islomning shakllanish davri boshqa diniy va madaniy jarayonlar bilan taqqoslandi hamda uning o'ziga xos xususiyatlari aniqlandi.

Tadqiqot davomida tahlil va sintez usullaridan ham keng foydalanildi. Tahlil usuli orqali Islom dinining paydo bo'lishiga sabab bo'lgan omillar alohida o'rganilib, ularning mazmun-mohiyati ochib berildi. Sintez usuli yordamida esa olingan ma'lumotlar umumlashtirilib, Islom dinining vujudga kelishi va rivojlanish jarayoni yaxlit tizim sifatida yoritildi. Bundan tashqari, induktiv va deduktiv yondashuvlar asosida mavjud ilmiy qarashlar hamda tarixiy faktlar o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Tadqiqotning manbashunoslik bazasini Qur'oni Karim, hadislar, ilk musulmon tarixchilari asarlari hamda zamonaviy ilmiy adabiyotlar tashkil etadi. Ushbu manbalar asosida Islom dinining paydo bo'lish sabablari, uning dastlabki rivojlanish bosqichlari va jamiyat hayotiga ta'siri xolisona o'rganildi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlash maqsadida turli ilmiy manbalardagi ma'lumotlar o'zaro solishtirildi va ilmiy tahlil qilindi.

Shunday qilib, tadqiqotda qo'llanilgan metodologik yondashuvlar Islom dinining vujudga kelish tarixini har tomonlama o'rganish, uning tarixiy ildizlari va rivojlanish xususiyatlarini ilmiy asosda yoritish imkonini berdi. Mazkur metodlar tadqiqotning xolisligi, izchilligi va ilmiy ahamiyatini ta'minlashga xizmat qildi.

Tadqiqot natijalari

Tadqiqot davomida Islom dinining vujudga kelishi tasodifiy hodisa emas, balki VII asr Arabiston yarimorolida yuzaga kelgan ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy jarayonlarning mantiqiy natijasi ekanligi aniqlandi. O'rganilgan manbalar va ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, Islom dini paydo bo'lishidan avval Arabiston jamiyatida qabilachilik munosabatlari ustun bo'lib, diniy e'tiqodlar tarqoqligi, ijtimoiy tengsizlik va o'zaro nizolar keng tarqalgan edi. Bunday sharoit jamiyatni yagona g'oya va umumiy qadriyatlar asosida birlashtira oladigan yangi diniy ta'limotga ehtiyoj tug'dirgan.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Islom dini insonlarni yagona Allohga e'tiqod qilishga chaqirishi, adolat, tenglik, mehr-oqibat va o'zaro hamkorlik kabi umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etishi bilan Arabiston jamiyatida muhim ijtimoiy o'zgarishlarga sabab bo'lgan. Muhammad (s.a.v.) tomonidan olib borilgan da'vat faoliyati natijasida qabila manfaatlaridan ustun bo'lgan diniy birlik va ummat tushunchasi shakllangan. Bu esa Arabiston yarimorolida siyosiy va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qilgan.

Manbalar tahlili Islom dinining qisqa vaqt ichida keng hududlarga tarqalishida uning insonparvarlik, adolat va ma'naviy poklikka asoslangan tamoyillari muhim omil bo'lganligini ko'rsatdi. Tadqiqot natijasida Islom dini nafaqat diniy e'tiqod tizimi, balki jamiyatning huquqiy, axloqiy va madaniy taraqqiyotiga ta'sir ko'rsatgan keng qamrovli

ijtimoiy hodisa ekanligi aniqlandi. Islom ta'limoti asosida shakllangan axloqiy me'yorlar insonlar o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda muhim rol o'ynagan.

Shuningdek, tadqiqot davomida Islom sivilizatsiyasining ilm-fan va madaniyat rivojiga qo'shgan hissasi ham o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, Islom dini ta'siri ostida ta'lim, ilmiy tafakkur va madaniy taraqqiyot uchun qulay muhit shakllangan. Natijada matematika, astronomiya, tibbiyot, geografiya va falsafa kabi fanlar rivojlanib, musulmon olimlari jahon ilm-fani taraqqiyotiga salmoqli hissa qo'shganlar.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Islom dinining vujudga kelishi insoniyat tarixidagi muhim voqealardan biri bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishi jamiyatning ma'naviy, madaniy hamda ijtimoiy taraqqiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatganligini tasdiqladi. Olingan natijalar Islom dinining tarixiy ahamiyatini, uning umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishdagi o'rnini hamda bugungi kundagi dolzarbligini yoritishda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, Islom dinining vujudga kelishi Arabiston yarimorolida mavjud bo'lgan ijtimoiy va iqtisodiy munosabatlarning takomillashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatgan. Islom ta'limotida inson huquqlari, mulk daxlsizligi, savdo-sotiqda halollik va ijtimoiy adolat masalalariga alohida e'tibor qaratilgani sababli jamiyatda yangi huquqiy va axloqiy munosabatlar shakllangan. Bu esa o'z navbatida iqtisodiy faoliyatning rivojlanishi va jamiyatning barqarorlashuviga xizmat qilgan.

Tahlillar natijasida Islom dinining ayollar va bolalar huquqlarini himoya qilish, oilaviy munosabatlarni tartibga solish hamda ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan qoidalari o'sha davr uchun muhim ahamiyat kasb etgani aniqlandi. Islom ta'limoti insonning jamiyatdagi mavqeini uning nasl-nasabi yoki boyligi bilan emas, balki taqvosi, ilm-ma'rifati va ezgu amallari bilan baholash g'oyasini ilgari surgan. Bu esa jamiyatda tenglik va adolat tamoyillarining mustahkamlanishiga zamin yaratgan.

Tadqiqot davomida Islom dinining ma'naviy hayotga ta'siri ham tahlil qilindi. Natijalarga ko'ra, Islom insonlarni ilm olishga, fikrlashga, halollik va mas'uliyat bilan yashashga undovchi din sifatida shakllangan. Qur'oni Karim va hadislar orqali tarqalgan ilm-ma'rifatga oid g'oyalar musulmon jamiyatlarida ta'lim tizimining rivojlanishiga turtki bergan. Natijada masjidlar, madrasalar va ilm markazlari tashkil etilib, ular ilm-fan va madaniyat taraqqiyotining muhim o'choqlariga aylangan.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari Islom dinining turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlashda ham muhim rol o'ynaganligini ko'rsatdi. Islomning keng hududlarga tarqalishi natijasida Sharq va G'arb o'rtasida ilmiy, madaniy va iqtisodiy aloqalar rivojlandi. Turli xalqlarning ilmiy yutuqlari va madaniy merosi o'zaro uyg'unlashib, yangi sivilizatsion taraqqiyot bosqichi yuzaga keldi. Bu jarayon insoniyat tarixida "Islom uyg'onish davri" deb nom olgan ilmiy va madaniy yuksalishning shakllanishiga asos bo'ldi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari Islom dinining bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab qolayotganini ko'rsatadi. Hozirgi davrda Islom dini dunyoning ko'plab mamlakatlarida millionlab insonlarning e'tiqodi sifatida ma'naviy hayotni tartibga

solishda muhim o'rin tutmoqda. Dinning tinchlik, bag'rikenglik, adolat va insonparvarlik kabi tamoyillari zamonaviy jamiyat taraqqiyoti uchun ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

O'rganishlar natijasida Islom dinining vujudga kelishi va rivojlanishi insoniyat tarixidagi eng muhim ijtimoiy-ma'naviy jarayonlardan biri ekanligi tasdiqlandi. Islom dini qisqa vaqt ichida nafaqat Arabiston yarimorolining, balki jahon tarixining siyosiy, madaniy va ma'naviy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Shu sababli uning kelib chiqishi, shakllanish bosqichlari va tarixiy ahamiyatini o'rganish bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Mazkur tadqiqot natijalari Islom dinining paydo bo'lish sabablarini, uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyatini chuqurroq anglash imkonini beradi hamda ushbu mavzu bo'yicha kelgusidagi ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili

Islom dinining vujudga kelishi masalasi tarix, dinshunoslik, falsafa va sotsiologiya fanlari doirasida keng o'rganilgan mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu mavzuni tadqiq etishda birlamchi va ikkilamchi manbalar muhim ahamiyat kasb etadi. Birlamchi manbalar qatoriga Qur'oni Karim, hadislar hamda ilk musulmon tarixchilari va olimlarining asarlari kiradi. Ushbu manbalar Islom dinining paydo bo'lishi, uning dastlabki rivojlanish bosqichlari va asosiy g'oyalari haqida muhim ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.

Qur'oni Karim Islom dinining asosiy manbasi sifatida dinning aqidaviy, axloqiy va huquqiy asoslarini yoritib beradi. Qur'onda insonning yaratilishi, jamiyatdagi o'rni, adolat, ezgulik va ma'naviy kamolot masalalari keng yoritilgan. Shu sababli Islom tarixini o'rganishda Qur'oni Karim eng muhim va ishonchli manba hisoblanadi. Hadislar esa Muhammad (s.a.v.)ning hayoti, faoliyati va ta'limotini o'rganishda asosiy manbalardan biri bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, Sahih al-Buxoriy va Sahih Muslim kabi hadis to'plamlarida Islomning ilk davriga oid muhim ma'lumotlar keltirilgan.

Islom tarixini o'rganishda musulmon tarixchilari tomonidan yaratilgan asarlar ham muhim o'rin tutadi. Xususan, Muhammad ibn Jarir at-Tabarining Tarix ar-rusul val-muluk asari Islom tarixining dastlabki davrlarini o'rganishda eng muhim tarixiy manbalardan biri hisoblanadi. Shuningdek, Ibn Hishom tomonidan qayta ishlangan As-Sira an-Nabaviyya asarida Muhammad (s.a.v.)ning hayoti va Islom dinining shakllanish jarayonlari batafsil yoritilgan. Mazkur asarlar Islom tarixiga oid ilmiy tadqiqotlarda keng foydalaniladigan manbalar sirasiga kiradi.

Zamonaviy tadqiqotchilar orasida Islom dinining vujudga kelishi va rivojlanishiga bag'ishlangan ko'plab ilmiy ishlar mavjud. Xususan, Marshall G. S. Hodgson, Karen Armstrong va W. Montgomery Watt kabi olimlarning asarlarida Islom dinining paydo bo'lishi tarixiy va ijtimoiy jihatdan tahlil qilingan. Ushbu tadqiqotlarda Islomning shakllanishiga ta'sir etgan omillar, Arabiston yarimorolining o'sha davrdagi holati hamda dinning jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotidagi o'rni ilmiy asosda yoritilgan.

O'zbekiston olimlari tomonidan ham Islom tarixi va uning ma'naviy merosiga oid qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Xususan, Ubaydulla Uvatov, Alouddin Mansur

hamda boshqa tadqiqotchilar tomonidan Islom dini tarixi, Qur'oni Karim tafsiri va hadis ilmlariga bag'ishlangan ilmiy ishlar yaratilgan. Ushbu tadqiqotlar Islom dinining mohiyatini, uning ma'naviy va madaniy ahamiyatini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Tahlil qilingan adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, Islom dinining vujudga kelishi masalasi turli davrlarda va turli ilmiy yondashuvlar asosida o'rganilgan. Biroq mavjud manbalarining aksariyatida Islom dinining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan tarixiy, ijtimoiy va ma'naviy omillar o'zaro bog'liq holda talqin etiladi. Shu jihatdan mazkur tadqiqotda mavjud ilmiy adabiyotlar va tarixiy manbalardan kompleks foydalanish Islom dinining vujudga kelish jarayonini xolis va ilmiy asosda yoritish imkonini beradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Islom dini insoniyat tarixidagi eng muhim diniy-ma'naviy hodisalardan biri bo'lib, uning vujudga kelishi Arabiston yarimorolining VII asrdagi ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy sharoitlari bilan chambarchas bog'liqdir. Tadqiqot davomida o'rganilgan manbalar va ilmiy adabiyotlar tahlili Islom dinining paydo bo'lishi jamiyatning ma'naviy yangilanishi, ijtimoiy adolatning qaror topishi va insonlar o'rtasidagi birlikni mustahkamlashga xizmat qilganligini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, Islom dini paydo bo'lishidan avval Arabiston jamiyatida qabilachilik, diniy tarqoqlik va ijtimoiy tengsizlik kabi muammolar mavjud bo'lgan. Muhammad (s.a.v.) tomonidan targ'ib qilingan Islom ta'limoti esa yagona e'tiqod, adolat, tenglik, mehr-oqibat va bag'rikenglik g'oyalarini ilgari surib, jamiyat hayotida muhim o'zgarishlarga sabab bo'lgan. Natijada qisqa muddat ichida Islom dini Arabiston hududidan tashqariga chiqib, jahon miqyosidagi yirik dinlardan biriga aylangan.

Tadqiqot davomida Islom dinining nafaqat diniy, balki madaniy, ilmiy va ijtimoiy taraqqiyotga ham katta ta'sir ko'rsatgani aniqlandi. Islom sivilizatsiyasi doirasida ilm-fan, ta'lim, adabiyot, me'morchilik va huquq sohalarida erishilgan yutuqlar jahon madaniy merosining muhim qismiga aylangan. Ayniqsa, musulmon olimlarining ilm-fan rivojiga qo'shgan hissasi insoniyat taraqqiyotida alohida o'rin egallaydi.

Shuningdek, Islom dinining asosiy manbalari bo'lgan Qur'oni Karim va hadislar insonlarni ilm olishga, ezgulik qilishga, halollik va mas'uliyat bilan yashashga undashi bilan bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan.

Dinning tinchliksevarlik, adolatparvarlik va insonparvarlik tamoyillari zamonaviy jamiyatda ma'naviy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, Islom dinining vujudga kelishi va rivojlanishi insoniyat tarixidagi muhim burilish nuqtalaridan biri hisoblanadi. Mazkur tadqiqot Islom dinining kelib chiqishi, shakllanish omillari va tarixiy ahamiyatini yoritish orqali uning jahon sivilizatsiyasi taraqqiyotidagi o'rni va rolini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi.

Olingan natijalar Islom tarixini o'rganish, diniy-ma'naviy qadriyatlarni targ'ib etish hamda ushbu yo'nalishdagi keyingi ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Qur'oni Karim. – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Din ishlari bo'yicha qo'mita nashri.
2. Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy. Al-Jome' as-Sahih. – Toshkent: Hilol-Nashr, 2019.
3. Muslim ibn al-Hajjaj. Sahih Muslim. – Qohira: Dar al-Hadith, 2006.
4. Muhammad ibn Jarir at-Tabari. Tarix ar-rusul val-muluk. – Bayrut: Dar al-Kutub al-Ilmiyya, 2012.
5. Ibn Hishom. As-Sira an-Nabaviyya. – Bayrut: Dar al-Ma'rifa, 2005.
6. Karen Armstrong. Islam: A Short History. – New York: Modern Library, 2002.
7. W. Montgomery Watt. Muhammad at Mecca. – Oxford: Oxford University Press, 1953.
8. Marshall G. S. Hodgson. The Venture of Islam. – Chicago: University of Chicago Press, 1974.
9. Ubaydulla Uvatov. Buyuk yurt allomalari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2016.
10. O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi nashriyoti, 2021.